

JERNBANENS TYPOLOGI
RAILWAY'S TYPOLOGY

JIRI HAVRAN

Jiri Havran, Ingrid Blekastad,
Andreas Dreyer
Jernbanens Typologi
ARFO, 2015
292 s.

EN TYPOLOGISK STUDIE UTMED SPÅREN

Studier av den byggda miljön är ett återkommande tema i den norsk-tjeckiske fotografen Jiri Havrans konstnärskap. I *Jernbanens Typologi* är studien genomförd längs skandinaviska järnvägar och dess objekt byggnadsverk från den ångburna järnvägens tid – vattenhästar, vattentorn och stationsbyggnader.

Många av Havrans arbeten har en tydlig koppling till de tyska fotografierna Bernd och Hilla Becher, en koppling som är extra tydlig i just *Jernbanens Typologi*. Att inte sätta projektet i relation till det tyska konstnärsparets verk blir därför nästintill omöjligt.

Makarna Becher ägnade över fyra decennier åt att dokumentera en europeisk och amerikansk industrimiljö på väg att försvinna. Vattentorn, masugnar, gruvlavar och kyltorn fotograferades var för sig i svartvitt med storformatkamera. Bilderna togs alltid på höst och vår, om morgonen i mulet väder. Liknande motiv sammanställdes och visades i grupper

om sex till femton, i vad de kallade *typologier*.

I den inledande essän i *Jernbanens Typologi* berättar Havran hur han efter att ha avslutat ett tidigare projekt gått igenom Bechers arbeten och frågat sig om inte något liknande kunde vara möjlig att genomföra i Norge. I förstudier av lämpliga objekt föll valet på vattentorn för järnvägen. Projektet utökades under resans gång först till att bland motiven inkludera även vattenhästar och stationsbyggnader, och så småningom även geografiskt till att innefatta järnvägssträckningar i Sverige och Danmark. Havran beskriver också hur han till en början var rädd att allt för mycket likna sina tyska mentorer, men att han snart insåg hur starkt det nordiska landskapet och den klara nordiska luften kontrasterade till de disiga europeiska industrimiljöerna i Bechers bilder.

Redan vid första anblick är det slående hur fotografiskt sammanhållen *Jernbanens Typologi* är.

”Objekten framträder i Havrans finstämda porträttering var och ett i sig som fängslande studieobjekt.”

Havran har i mångt och mycket följt sina mentorers metod; motiven är fotograferade vart och ett för sig, alltid i mulet väder om vår eller höst.

Detta konsekventa och omsorgsfullt minutiösa tillvägagångssättet ger boken en enastående homogenitet, vilket samtidigt tydligt belyser både skillnader och likheter i motiven. Ironiskt nog blir den metodiska repetitionen av makarna Bechers objektiva metod just det som skiljer *Jernbanens Typologi* och det tyska konstnärsparets arbeten åt. Den klara luften och det milda ljuset är omiskänneligt nordiskt, och likaså det omgivande landskapet.

I motsats till de monumentala konstruktionerna i Bechers bilder är vattenhästarna och vattentornen avbildade här betydligt mer småskaliga, vilket får omsorgen lagd i deras uppförande – detaljering, material och konstruktion – att visa sig tydligt och vittna om hur vikten av samhällsbyggandet stolt fick avspeglas i dessa små byggnader. Objekten framträder således i Havrans finstämda porträttering var och ett i sig som fängslande studieobjekt, och många av dem som arkitektoniska pärlor.

Valet av motiv ger också bilderna, i all sin objektivitet, en något romantiskt ton. Det är lätt at föreställa sig vilka utsikter och drömmar om möjligheten att resa ut i världen som öppnades i och med uppförandet av dessa järnvägsbyggen.

Möjligen hade jag önskat att information om motiven – plats, år, årtal och järnvägssträckning – funnits invid varje bild istället för i en katalog längst bak i boken.

Greppet håller förvisso bildsidorna rena, men informationen, som i många fall tillför ytterligare en dimension, blir något svårtillgänglig.

Sammanfattningsvis är *Jernbanens Typologi* en inspirerande samling fotografier och ett minst sagt imponerande verk i utförande, omfattning och kvalitet.

Rickard Riesenfeld

Rickard Riesenfeld driver arkitektkontoret Bergström Riesenfeld Arkitektkontor og underviser som gjestelærer ved arkitektskolen på KTH.